

TAURAGNŲ KRAŠTO PILIAKALNIAI

DOVILĖ BALTRAMIEJŪNAITĖ

Leidiny skirtas
Piliakalnių metams 2017

TAURAGNŲ KRAŠTO PILIAKALNIAI

DOVILĖ BALTRAMIEJŪNAITĖ

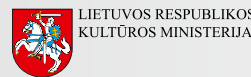
VŠĮ ARCHEOLOGIJOS CENTRAS
2017

Leidinio rėmėjai:

Lietuvos kultūros taryba

Lietuvos kultūros ministerija

Tauragnų krašto bendruomenė

Recenzavo: dr. Ernestas Vasiliauskas**Maketavo:** Valdas Balciukevičius**Redagavo:** Danguolė Trimonienė

© Dovilė Baltramiejūnaitė, 2017

© VšĮ Archeologijos centras, 2017

Topografinė informacija:

©UAB HNIT-BALTIC

©Nacionalinė žemės tarnyba prie ŽŪM, 2012-2013, 2016

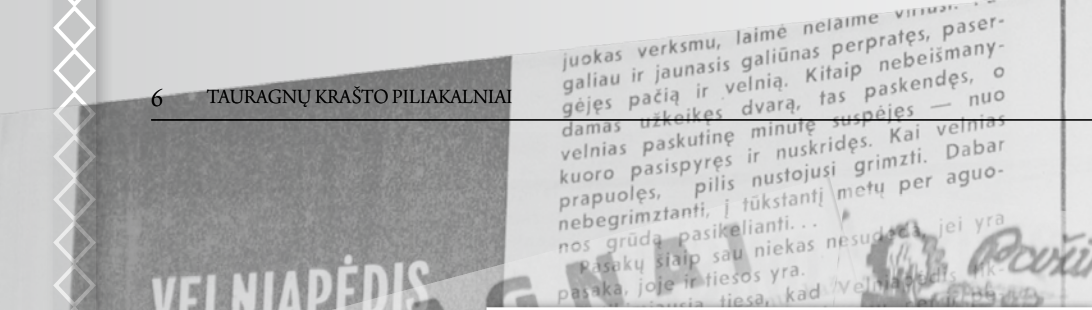
©Registrų centras, 2016

©Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM, 2015

ISBN 978-609-96001-0-9

Turinys

7	Tauragnų krašto piliakalniai
8	Piliakalniai Rytų Lietuvoje
10	Tauragnų seniūnijos piliakalnių pažinimas
12	Tauragnų seniūnijos piliakalnių žemėlapis
14	Antabaltės piliakalnis
16	Jonaukos piliakalnis
18	Kalvių piliakalnis
20	Kamšos piliakalnis
22	Klykių piliakalnis
24	Papirčių piliakalnis
26	Rukšėnų piliakalnis
28	Sėlos piliakalnis
30	Šeimaties piliakalnis
32	Tauragnų piliakalnis
34	Tauragnų piliakalnis II
36	Taurapilio piliakalnis
38	Ūdriškių piliakalnis

TAURAPILIS

Nuo Utenos 17 kilometr. į. vasaros rytus yra nedidelis, mažai kam žinomas Tauragnų miestelis. Žemė čia nederlinga, kalnuota, visur krūmokšniai, akmenys, o slėniuose mėlynuoja ežerai. Ilgi Tauragnų ežerai, visi aukštais krantais, gilūs.

Pro Tauragnų miestelį vingiuojasi ilgas ežeras, vadinamas Tauragnu, kurs čia pat susiliejęs su kitu ežeru sudaro 16 kilometrų vandens juostą.

Dešiniajame Tauragno krante, 3 kilometr. nuo Tauragnų, beveik iš trijų pusių vandens apsuptas stovi gražus piliakalnis — Taurapilis.

Taurapilis turi per 100 metrų ilgį, per 20 metrų aukščio ir tiek pat pločio. Į ežero pusę šonas apaugęs alksniais ir lazdynais, o priešingasis — tuščias. Viršuje linguoja keli pasenę beržai ir pušys.

Daug daug apie Taurapilį visokių padavimų pripasakoja apylinkės gyventojai. Žilaplaukiai reneliai kartoją jauniems tėvų palikimą, kad labai seniai čia šlamėjo neįžengiamos gijos, taugė žvėrys, dieną naktį čibulėjo paukščiai. Niekas tada nežinojo Tauragno, niekas nebuvo jo matęs, tik paukščiai virš jo skraidė, girių žvėrys jo vandenį gėrė.

Kartą vienas Lietuvos kunigaikštis suruošė didelę medžioklę. Panorėjo kunigaikštis pajodinėti po plačias girias, surasti jų kraštą. Bemedžiodamas kunigaikštis netikėtai atsiskyrė nuo palydovų ir toli nuklydo, bet girios krašto nepasiekė, Tik prijėjo dideli, aukštais krantais ežerą, kurio žmogaus akys dar nebuvo mačiusios. Kunigaikštis besizvalgydamas pamatė gražų taurą, kuris įbridęs į ežerą gėrė vandenį. Kunigaikščiui ši vieta taip patiko, kad jis čia pasistatė pilį. Nuo pamatyto tauro pilis gavo tauro pilies vardą.

Kartą užėjo labai šalta žiema. Žvėrys ir paukščiai nuo šalčio ir bado išgašo. Pavasarį pilį užpuolė nuozmūs priešai. Baisus mūšis buvo. Nuo išlieto kraujo tris dienas Tauragno vanduo raudonas buvo. Pagaliau lietuviai mūšį laimėjo, pilis buvo apginta. Bet nelinksma buvo čia toliau gyventi, giriose nė vieno paukščio nei žvėries neliko. Ilgainiui tauro pilis virto Taurapiliu.

Dar kiti sako, kad toje vietoje, kur stovi Taurapilis, gyveno vaidila ir degė šventoji ugnis. Laikui bėgant, iš kažkur atėjo naujos religijos skelbėjai, kurie užgesino šventąją ugnį, suėmė vaidilą ir jo sekėjus, suraikino juos panciais ir ant jų supylė kalną, o šalia, savo pergalę pažymėti, pasistatė savo bažnyčią.

Dar ir dabar kiekvieną šv. Jono naktį lygiai 12 val. kalnas atsiveria, pasirodo dengianti šventoji ugnis, suraiktas vaidila ir jo sekėjai ir pasigirsta tylus giedojimas. Bet viskas trunka tik trumpą sekundės dalį. — kalnas vėl užsiveria.

Bet plačiausiai įsigalėjęs padavimas. — kad po Taurapiliu yra užkeikta bažnyčia.

Kadaisė žmonės po nakties rado bažnyčią nugrimzdusią. Jos vietoje stovėjo kalnas. Žmonės bažnyčią atkasė, bet naktį ji ir vėl nugrimzdė. Tada visi suprato, kad bažnyčia yra užkeikta, ir daugiau atkasti nebandė.

Po eilės metų žmonės ant Taurapilio augančiuose beržuose rado nugrimzdusios bažnyčios raktus, kurie vėliau kažkur dingo. Ilgą laiką kalno viršuje buvusi skylė, per kurią žmonės įžiūrėdavę bažnyčios vidų.

Prieš daug metų Tauragnuose gyveno kun. Bauža. Jis vieną naktį sapnavo, kad jei kuris kunigas nuėjęs prie Taurapilio atlaikys šv. mišias, tai nugrizdusi bažnyčia išsilaisvins nuo užkeikimo ir iškils į paviršių.

Kun. Bauža rytojaus dieną surinko didelį žmonių būrį, apsilvilko mišių rūbais ir visi giedodami šventas giesmes nuėjo prie Taurapilio. Kai jau buvo visiškas sutarkyta, kun. Bauža pamatė, kad nuo rankos dingo manipulis. Visi suprato, kad tai negeras ženklas, ir tikslu nepasiekę grįžo į namus.

Naktį kun. Bauža vėl sapnavo, kad visa tai reikėjo padaryti vienam, niekam neprastarus, ko kun. Bauža nedrįso.

Stasys Daunys.

1935 m. laikraščio „Naujoji Romuva“ iškarpa.

TAURAGNŲ KRAŠTO PILIAKALNIAI

„Nuo Taurapilio kalno matosi tolimos, žavėtinai gražios apylinkės, išmargintos nesuskaitomais kalnais, kalneliais, ežerais – ežerėliais blizga, mirgą neužmatomaj tulumoj.“

Buračas, 1933, p. 224.

Gamtos ir žmogaus kurtame kraštovaizdžio paveiksle išsiskiriantys piliakalniai – baltų kultūros ir ankstyvosios Lietuvos valstybės istorijos liudinininkai. Tolimais atgarsiais piliakalnių įvykiai atsiliepia iki šių dienų sklandančiuose padavimuose ir legendose, o archeologiniai tyrinėjimai leidžia tiesiogiai prisiesti prie sudėtingos, taikių periodų ir kovų paženklintos mūsų istorijos atspindžių. Kaip reikšmingos atminties vietos piliakalniai šiandieną svarbūs tautinės savimonės puoselėjimui ir išsaugojimui.

Piliakalnių raidos istorija yra ilgalaikė ir daugiaplanė. Rytų Lietuvoje ankstyvuosiuose piliakalniuose gyvenvietės imtos kurti dar I tūkstantmetyje prieš Kr. ir siejamos su archeologine brūkšniuotosios keramikos kultūra. Jai sunykus pirmaisiais amžiais po Kristaus žmonės leidosi gyventi į žemesnes vietas, o piliakalniai, manoma, imti naudoti gynybos tikslais. Dar vėliau, ryškėjant visuomenės socialinei diferenciacijai, piliakalniai su juose įkurtomis pilaitėmis tapo besiformuojančio valdan-

čiojo sluoksnio rezidencijomis, administraciniais, kultūriniais, gynybiniais punktais. Ir nors kiekvieno piliakalnio kultūrinuose sluoksniuose slypi vis kitokių, savitų įvykių pėdsakai, juos apjungia bendras baltiškas kultūrinis pamatas, vėliau tapęs ir Lietuvos valstybės pagrindu.

Tauragnų seniūnijoje žinoma trylika piliakalnių. Vieni jų ryškiai išsiskiria kraštovaizdyje ir yra plačiai žinomi bei lankomi, kiti – paslaptinai dunkso apaugę miškais ir juosiami sunkiai įžengiamų pelkynų. Per ilgus šimtmečius stipriai apardyti gamtos ir žmogaus rankų, jie vis dar mena tūkstantmečiais skaičiuojamą krašto apgyvendinimo istoriją ir laukia išsamesnių tyrinėjimų.

Šiame leidinyje glaustai apibūdinami bendriausieji piliakalnių kaitos etapai, pristatoma Tauragnų krašto piliakalnių pažinimo raida bei pateikiami visų Tauragnų seniūnijos piliakalnių aprašai ir juos iliustruojanti medžiaga. Tikimasi, kad leidinys pasitarnaus kaip vadovas po Tauragnų krašto piliakalnių: keliaujantiems padės juos rasti, o leidžiantiems laiką namuose – bent akies krašteliu susipažinti.

PILIAKALNIAI RYTŲ LIETUVOJE

Piliakalniais vadinamos kalvos, jų dalys, aukštumų kyšuliai, kuriuose priešistorės ir viduramžių laikotarpiais vykdyta žmonių veikla. Juose buvo kuriamos gyvenvietės, sodybvietės, jie galėjo tarnauti kaip gynybinės slėptuvės, kulto, administraciniai ar kitokie centrai. Piliakalniai neegzistavo kaip atskiri objektai – jie buvo vientisos apgyvendinimo sistemos dalys, sąveikaujančios su kitomis gyventojų veiklos vietomis.

Šie žmonių reikmėms panaudoti reljefo dariniai dabar išsiskiria iš kitų kalvų savo forma: paprastai jiems būdingos aikštelės kalvos paviršiuje, pylimai ir grioviai, juosiantys aikšteles ar jų dalis, neretai pastebimi dirbtinai pastatinti šlaitai, juose suformuotos terasos. Patys piliakalniai neretai kurdinti netoli vandens telkinių, tarnavusių ir kaip pragyvenimo šaltinis, ir kaip natūrali kliūtis puolimų atveju. Kartais piliakalniai papildomai saugoti aplink juos dirbtinai suformuojant griovius ar pylimus. Pagal piliakalnių įrengimą net ir nekasinėjant nustatomas pirminis jų datavimas.

Atskirais laikotarpiais piliakalnių paskirtis skyrėsi. Ankstyvuosiuose piliakalniuose buvo įkurdintos įtvirtintos bendruomeninės gyvenvietės, egzistavusios vadinamosios archeologinės brūkšniuotosios keramikos kultūros gyvavimo etapu – nuo I tūkstantmečio pr. Kr. pradžios iki pirmųjų

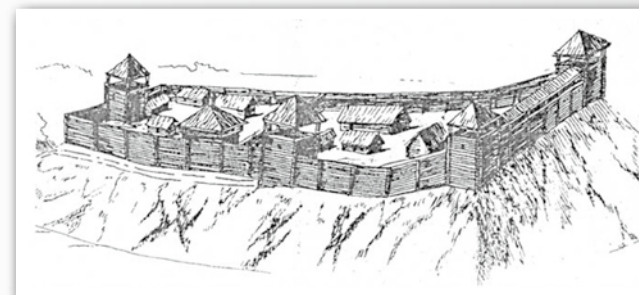
Pav. 1. Narkūnų įtvirtintos brūkšniuotosios keramikos kultūros gyvenvietės rekonstrukcija.

amžių po Kr. Tokių piliakalnių aikštelėse stovėjo gyvenamieji pastatai, nuo išorės priešų apsaugoti pylimeliais arba tiesiog medinėmis tvoromis, juosiančiomis apgyvendintą aikštelės dalį (pav. 1). Ilgai gyventuose ar gaisrų staiga sunaikintuose piliakalniuose susiformavo gana storas kultūrinis sluoksnis, kuriame išliko gausių to meto gyvenimą liudijančių radinių: maisto atliekų, buities reikmenų, darbo įrankių, mažiau – ginklų, papuošalų ir kitų radinių (Grigalavičienė, 1995, p. 22–44).

Vėlyvesni I tūkstantmečio piliakalniai dažniausiai įvardijami kaip gyventojų slėptuvės ar gynybiniai punktai, į kuriuos būdavo susirenkama puolimų atveju. Dalis piliakalnių galėjo būti naudojami ir kitais bendruomeniniais reikalais – kaip tam tikros kulto, susirinkimų vietos. Tokių piliakalnių aikštelės buvo apsaugotos sudėtingesne griovių ir pylimų sistema, aštriakuolėmis tvoromis ar medinėmis viengubomis ar dvigubomis kelių aukštų sienomis (Tautavičius, 1966, p. 13) (pav. 2). Dažniausiai tokiuose piliakalniuose kultūrinis sluoksnis visai nesusiformavęs arba plonas ir storesnis tik tuo atveju, jei piliakalnis staiga sunaikintas, pavyzdžiui, gaisro metu.

Pav. 2. Aukštadvario piliakalnio gynybinės sienos rekonstrukcija.

Pav. 3. Šeimyniškių piliakalnio medinės pilies rekonstrukcija.

Vėlyvųjų piliakalnių raida siejama su vidiniais pokyčiais visuomenės struktūroje. Augant valdančiajam sluoksniui, kuriantis valdančiosioms institucijoms piliakalniai naudoti ne tik kaip gynybiniai objektai, bet ir administraciniai centrai, aukštuomenės rezidencijos, amatininkų papiliai, kulto vietos. Juose stovėjo medinės pilys, tačiau yra ir tokių piliakalnių, kuriuose statinių pėdsakų atsekti nepavyko (pav. 3). Šie vėlyvieji piliakalniai neretai nuo ankstesniųjų skiriasi išvaizda, ypatingai masyviais pylimais. Archeologinių tyrimų metu šiuose piliakalniuose sutinkamos gausios medinių įtvirtinimų liekanos, statinių likučiai, o radinius sudaro platus spektras – nuo paprasčiausių buitinių dirbinių ir atliekų iki prabangos, karybos ir kitų daiktų. Dauguma tokių piliakalnių sunyko XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje (Zabiela, 1995).

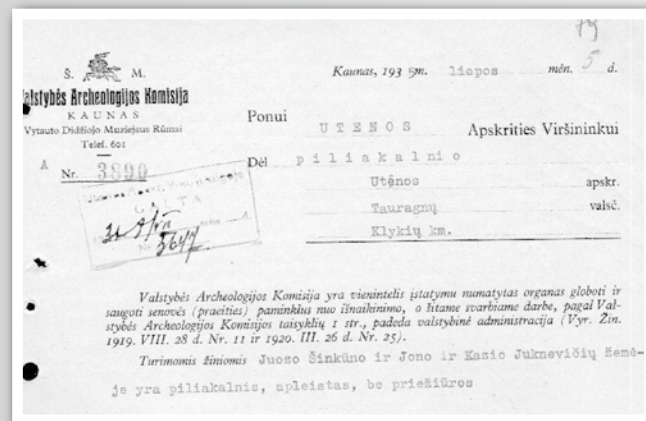
Pav. 4. Taurapilio piliakalnio piešinys.

Ilgalaikį ir įvairialypį egzistavimą, o kartu turtingą krašto istoriją atspindi ir Tauragnų krašto piliakalnių gausa. Sprendžiant pagal jų įrangą, aptiktus pavienius radinius, aplinkinių paminklų tyrimus, manoma, kad jie reprezentuoja skirtingus laikotarpius ir nevienodas naudojimo paskirtis. Ankstyviausieji Kalvių, Jonaukos, Antabaltės, Papirčių piliakalniai naudoti kaip įtvirtintos gyvenvietės, kiti jau I tūkstantmetyje gyvavo kaip gynybiniai ar kitų bendruomeninių reikalų objektai.

Vėliausiai sunykusiame Taurapilio piliakalnyje viduramžiais įkurdinta administraciniu bei gynybiniu požiūriu svarbi pilis, kuri kartu su apylinkėmis minima to laikmečio rašytiniuose šaltiniuose. Livonijos kronikoje nurodoma, kad 1373 m. „*Livonijos magistras Vilhelmas iš Vrimusheimo vedė kariuomenę į netikėlių lietuvių žemę <...>. Pirmąją pastovį, arba vadinamąją suvalką, jis turėjo prie Tauragnų pilies...*“ (Latvis, Vartbergė, 1991, p. 198-199). 1375 m. ordinas apylinkes vėl nuterėjo, o pilį sunaikino. Sugriautą ir gynybai vargiai betikusią pilį kartu su visais jos priklausiniais 1387 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila užrašė steigiamai Vilniaus vyskupystei. 1433 m. ją dar kartą užpuolė Livonijos ordinas – Švitrigailos sąjungininkas kovoje dėl sosto. Po šio puolimo pilis ir piliakalnis buvo galutinai apleisti (Baliulis, 2005, p. 175-176; Zabiela, 2005, p. 118) (pav. 4).

TAURAGNŲ SENIŪNIJOS PILIAKALNIŲ PAŽINIMAS

Susidomėjimas piliakalniais Lietuvoje išaugo XIX a. kartu su mokslo plėtra ir tautinio atgimimo idėjomis (Zabiela, Baubonis, 2005, p. 7). To meto kasinėjimai buvo mėgėjiški – apie juos išlikusi menka informacija. Yra duomenų, kad būtent tuo metu bandyta kasinėti Taurapilio piliakalnį. Rusų archeologas F. Pokrovskis 1899 m. aprašydamas Kauno gubernijos archeologinius paminklus užsimena, kad prie Tauragno ežero esantį Taurapilio piliakalnį vedamas smalsumo bandė kasinėti kunigas Bareika. Tačiau be plytelių ir ežero kriauklių daugiau nieko nerado (Покровский, 1899, c. 39). Ankstyvojoje periodinėje spaudoje taip pat gvildenamas Taurapilio kasinėjimų klausimas. Antai Peterburge leista-

Pav. 6. Valstybinės archeologijos komisijos pranešimas Apskrities viršininkui apie Klykių piliakalnį.

me „Lietuvių laikraštys“ rašoma, kad ieškant kalne apipiltos bažnyčios, „...tauragniečiai vieną kart ant viršaus pilekalnio pakasinęję par keletą aršinu, nekokios sienos nerado – viduje buvo paprasta žemė“ (Tauragnai, 1905a, p. 565), „...tik kur ne kur atsirasdavę kšneliai plytų ir puvesių“; (Tauragnai, 1905b, p. 714).

1928 m. P. Tarasenos parengtame pirmajame archeologinių Lietuvos paminklų sąraše jau minėti dabartinėje Tauragnų seniūnijoje esantys Kalvių, Taurapilio, Pilkalnio (Papirčių) piliakalniai, tačiau platesnių duomenų apie juos

Pav. 5. 1928 m. archeologinio Lietuvos žemėlapis ištrauka.

nepateikta (Tarasenska, 1928, p. 149, 163, 284) (pav. 5).

Daugiau ir išsamesnių duomenų apie Tauragnų seniūnijos piliakalnius, kaip ir apie kitas archeologines vietas, randama Valstybinės archeologijos komisijos archyvų medžiagoje (toliau – VAK) (VAK (š.). XX a. 4 dešimtmetyje inventorizuojant kultūros vertybes pildytos juos apibūdinančios anketos, kuriose pateikti pavadinimai, adresai, vertinta būklė, surašyti vietos žmonių pasakojimai. Pagal susitarimą su tuometine Vidaus reikalų ministerija, komisijos anketos siųstos valsčių policininkams, kurie rūpindavosi gauti žemės savininkų pasižadėjimus, kad šie saugotų paveldo objektus (Kulikauskas, Zabiela, 1999, p. 185) (pav. 6). Taip buvo pasirūpinta ir pirmine daugelio Tauragnų krašto piliakalnių apsauga.

Pav. 7. Archeologiniai tyrimai Taurapilio piliakalnio aplinkoje 2012 m.

Sovietmečiu pradėjus rengti išsamius archeologinių vietovių sąrašus, organizuojant kultūros paveldo paminklų apsaugą Tauragnų seniūnijos piliakalnius 1970, 1977, 1980, 1985 m. žvalgė Lietuvos Mokslų Akademijos Istorijos instituto, Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos ekspedicijos (Tautavičius, 1970š; Tautavičius, 1977š; Balčiūnas, 1980š; Zabiela, 1985š). Lan- kant piliakalnius vertinta jų būklė, fiksuoti duomenys apie įrengimą, kruopščiai tikslinta ir aprašyta lokalizacija bei rinkti paviršiuje matomi radiniai. Šių ekspedicijų pagrindu piliakalnių aprašymai pateikti svarbiuose paveldo sąvaduose (Lietuvos TSR..., 1975; Kultūros..., 1998; Zabiela, Baubonis, 2005).

Po Nepriklausomybės atgavimo tik 2012–2013 m. archeologai iš naujo susidomėjo Taurapilio piliakalniu ir jo aplinka. Jungtinė Klaipėdos universiteto ir Vokietijos archeologų ekspedicija, vadovaujama G. Zabielos ir E. Stankevičiūtės, Taurapilyje vykdė nedidelės apimties archeologinius, taip pat geologinius ir geofizikinius tyrimus (pav. 7). Žvalgant piliakalnio aikštelę kalamuoju zonu nustatyta sudėtinga jo raida (pav. 8). Manoma, kad ankstyviausias išskirtas kultūrinis sluoksnis siejamas su brūkšniuotosios keramikos kultūra, o vėlyviausias, apimantis visą aikštelę, susiformavo viduramžiais Tauragnų pilies egzistavimo metu. Šalia piliakalnio buvusi taip pat ilgalaikė gyvenvietė, kuri paskutiniuoju savo egzistavimo etapu buvo apjuosta grioviu bei medinę užtvartą turėjusiu pylimu (Stankevičiūtė ir kt., 2013; Zabiela, Messal, 2014).

2014 m. Tauragnų seniūnijoje, pačiame Tauragnų mies-

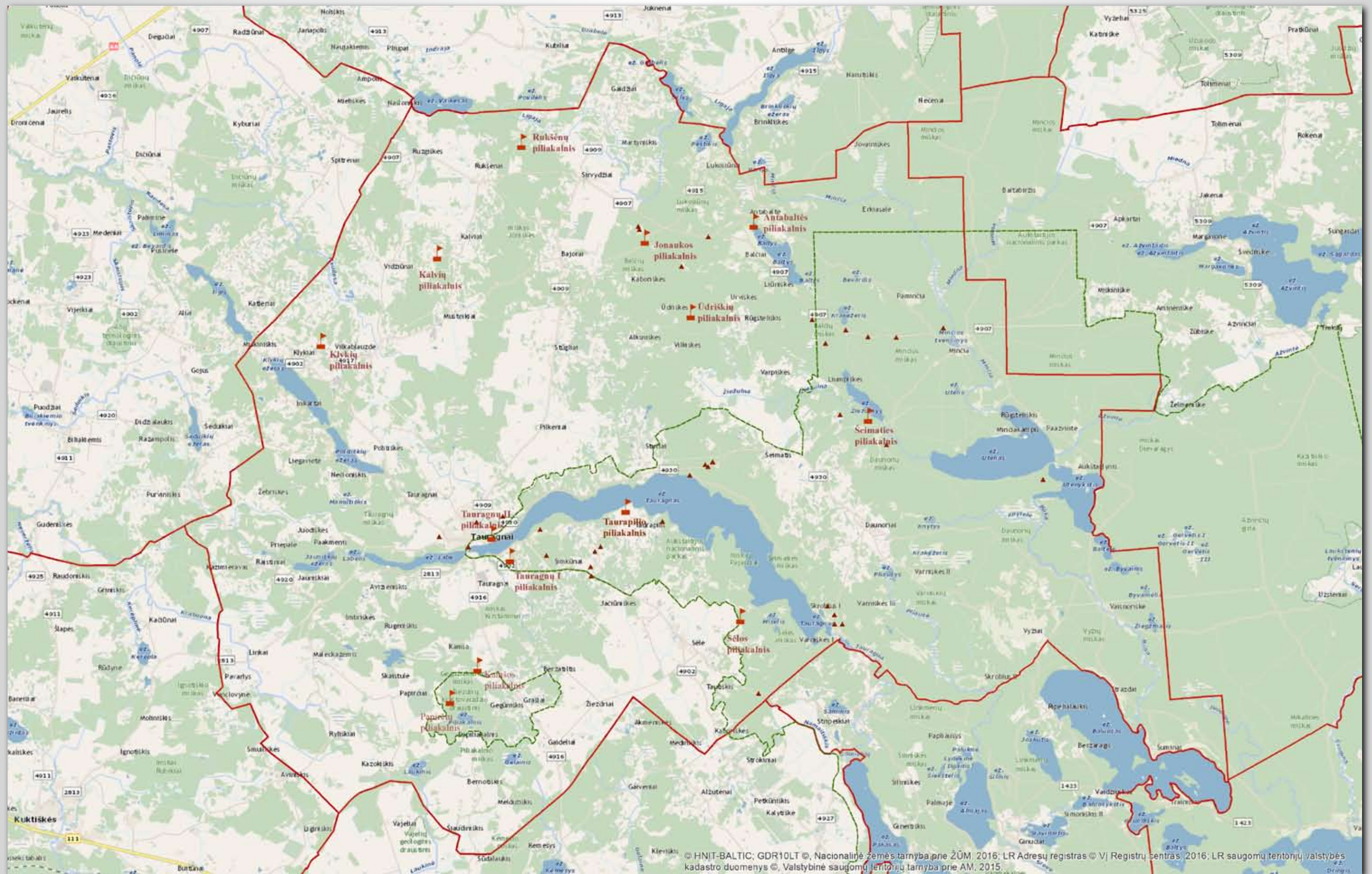
Pav. 8. Taurapilio piliakalnio ir gyvenvietės tyrimų kalamuoju zonu planas.

Pav. 9. Archeologiniai tyrimai Tauragnų piliakalnio II papėdės gyvenvietėje 2017 m.

telyje, rastas dar vienas piliakalnis (Tauragnų piliakalnis II) su papėdės gyvenvieta. Siekiant gauti išsamesnių duomenų apie šią naują kultūros paveldo vertybę, saugomoje gyvenvietės teritorijoje vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai (vad. D. Baltramiejūnaitė) (pav. 9). Jų metu aptiktas I tūkstantmečio pabaigoje – II tūkstantmečio pradžioje stovėjusios sodybviets kultūrinis sluoksnis su akmeninių ir medinių struktūrų liekanomis, buitinėmis šiukšlėmis, keramikos, metalo dirbiniais. Taip pat rastas ir kur kas ankstyvesnis – III tūkstantmečio pr. Kr. pabaiga – II tūkstantmečiu pr. Kr. datuojamas titnaginis strėlės antgalis.

Apibendrinant vis dar tenka pažymėti, kad Tauragnų krašto archeologijos paminklų, o taip pat ir piliakalnių, pažinimas išlieka menkas. Tačiau pastarųjų metų atradimai rodo, jog dar daug įdomių ir reikšmingų rezultatų pateiks ateities tyrinėjimai.

Piliakalnis ir apylinkės 2017 m.

ANTABALTĖS PILIAKALNIS*

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas kalvoje, apsuptoje Balčio ežero ir pakrančių daubų. Aikštelė ovali šiaurės rytų–pietvakarių kryptimi, 15x25 m dydžio, apardyta XIX a. arimų ir vėlesnių sodybų statinių. Šlaitai nuolaidūs, 5–7 m aukščio. Juose išlikusios 2 terasos.

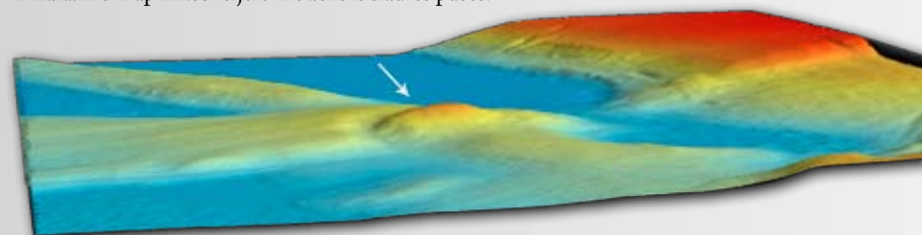
Archeologinių žvalgymų metu piliakalnyje ir jo aplinkoje kultūrinio sluoksnio nepastebėta.

Datuojamas I t-mečiu pr. Kr. – I t-mečio pradžia.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1963 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės pusės.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Antabaltės kaimo vakarinėje dalyje, Balčių girininkijos 49 kvartale, Balčio ežero šiauriniame krante. Pasiekiamas Sirvydžių–Minčios keliu, Balčių kaimo pradžioje ties Antabaltės ežero vakariniu galu pasukus į kairę ir pavažiavus keliuku 700 m, paėjus į dešinę apie 150 m.

* Tauragnų seniūnijos piliakalnių aprašams parengti rinkta informacija 2017 m. archeologinės ekspedicijos metu, taip pat remtasi ankstesnių 1970, 1977, 1980, 1985 m. archeologinių žvalgymų duomenimis, pateiktais Lietuvos istorijos institute saugomose ataskaitose (Tautavičius, 1970; Tautavičius, 1977; Balčiūnas, 1980; Zabiela, 1985) bei piliakalnių sąvaduose (Lietuvos TSR..., 1975; Kultūros..., 1998; Zabiela, Baubonis, 2005).

Žinios iš 1938 m. ... Utėnos ... apskritis
LIETUVOS ŽEMĖS VARDYNAS ... Tauragnų ... valsčius
Surašė: ... Antabaltės km.
1938 m. ... birželio ... mėn.
... m-las
Marcinkevičiūnė Sofija ... mokytojas-a
Skilties Nr.
1. 34.
2b. Piliakalnis.
6. Ž.k.
7. Nedirbama žemė, apaugęs pušaitėmis.
8. Smėlio žemė.
9. 15 arų.
10. Vakariniam Balčio ežero gale.
12. Vidury piliakalnio yra aikštelė, ten jaunimas susirenka pasilinksinti.

Žūr. kart. Antabaltės
Arankle i. ulos m. kultūro piliakalnis 1938 m. 3850.

VAK 1935 m. anketa.

Piliakalnio koordinatės LKS-94 sistemoje: x-6153390,91; y-620898,5.

0 100 200 m — automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos ▲ Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš rytų pusės 2017 m.

JONAUKOS (LUKOŠIŪNŲ) PILIAKALNIS

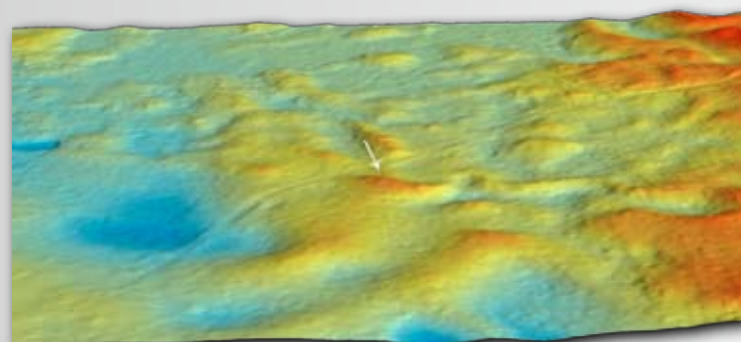
Aprašymas. Piliakalnis įrengtas atskiroje pailgoje kalvoje, apjuostoje pelkių ir šlapių daubų. Aikštelė ovali, pailga šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi, 8x35 m dydžio, stipriai apardyta arimų.

Šlaitai nuolaidūs, 3–8 m aukščio.

Datuojamas I t-mečiu pr. Kr.

Piliakalnis iš pietryčių pusės 2017 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės vakarų pusės.

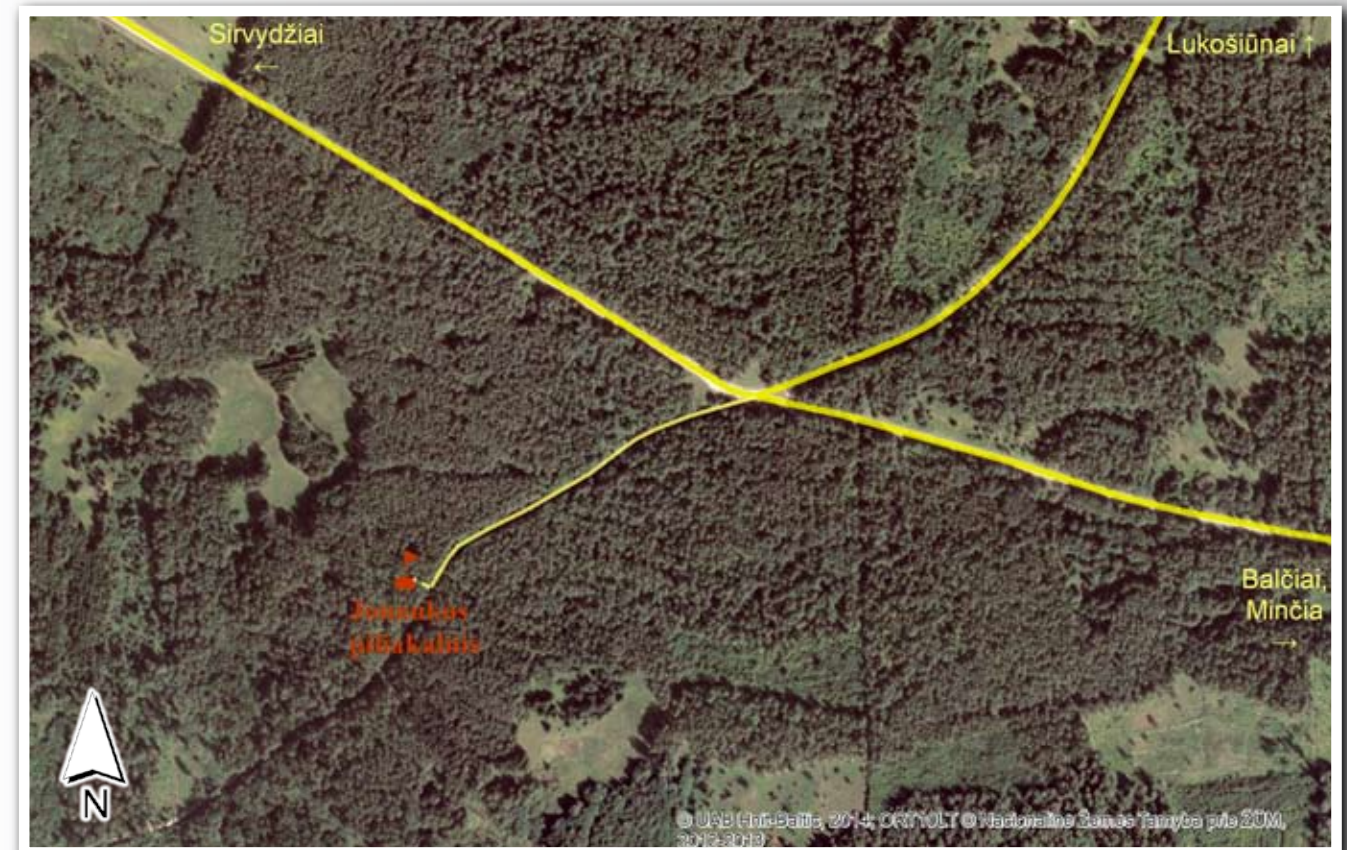
Lokalizacija. Piliakalnis yra Balčių girininkijos 66 kvartale, miškingoje vietovėje, buvusio Jonaukos vienkiemio teritorijoje. Pasiekiamas iš Spitrėnų–Minčios kelio Lukošiuų sankryžoje pasukus į dešinę ir pavažiavus į Tauragnų pusę apie 400 m, paėjus į dešinę apie 30 m.

Žinios iš 198 ... Utėnos ... apskritis
LIETUVOS ŽEMĖS VARDYNAS Spitrėnų v. Tauragnų ... valsčius
Surašė: ... Antabaltės km.
193. 5. m. ... birželio ... mėn.
... m. los
Marcinkevičienė Sofija mokytojas-a
Skilties Nr.
1. 34.
2b. Piliakalnis.
6. Ž.k.
7. Nedirbama žemė, apaugęs pušaitėmis.
8. Smėlio žemė.
9. 15 arų.

Šiuo kart. kart. Antabaltės v. k.
Ataukta i. utėnos v. k. kultūros paveldo objektas Nr. 3850.

VAK 1935 m. anketa.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6153061,66; y-618636,33.

0 100 200 m — automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m.

KALVIŲ PILIAKALNIS

Vietos žmonės kalbėję, kad seniau, Napoleono laikais, kalnas buvo žmonių supiltas...

VAK (š), b. 60, p. 67.

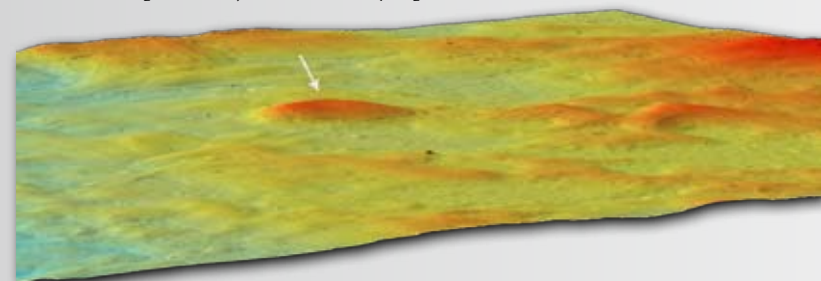
Aprašymas. Piliakalnis įrengtas aukštoje kalvoje, apsuptyje pelkių ir daubų. Aikštelė keturkampė, 75x80 m dydžio. Šlaitai nuolaidūs. Stačiausias ir aukščiausias vakarinis kalno šlaitas siekia 14 m. Aikštelėje rasta brūkšniuotosios keramikos puodų šukių.

Datuojamas I t-mečiu pr. Kr. – I t-mečio pradžia.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1970 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš rytų pusės.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Kalvių kaime, Balčių girininkijos 430 kvartale. Pasiekiamas iš kelio Musteikiai–Rukšėnai, pasukus į kairę Vidžiūnų kaimo link, pavažiavus 400 m, dešinėje keliuko pusėje.

Žinios iš 211 Utenos apskritys
LIETUVOS ŽEMĖS VARDYNAS
Surašė: 63
193.5.m...birželio...mėn.
Rajonui...m-las
Mikalauskas, JONAS, mokytojas-a
Skilties Nr.
1. 42.
2b. Piliakalnis.
6. Ž.k.
7. Kalnas.
8. Kalnas gana aukštas, dirvožemis.
9. Apie 3 ha.
10. Vidžiūnų pusėje Žilėno sklype.
Rukšėnai, kaln. kaln. Kalvių km.
Hraunkla 5 km. nuo raj.
Musteikiai, piliakalnis
1979-79 Nr. 3894

VAK 1935 m. anketa.

Paminklo Nr. 211 Utenos apskr.
Rūšis Tauragnų valst.
Skaičius Kalvių
Vietos žmonių vadinimas Piliakalnis
Viešo žmonių tradicijos ir pasakojimai Seniau Napoleono
laikais yra žmonių supiltas
Zinios apie radinius Jokių radinių nėra
Paminklo būklė Seniau buvo, o dabar jau
nėra, tik šlaitai, viršuje yra
akmenų piliakalnis.
Paminklo apsauga
Reg. Nr.
1979-79 Nr. 3894
Kas darytina paminklo apsaugai Nėra, neturėtų
daryti, neturėtų daryti.
Savininkas Žilėno
gvy. Kalvių km. Tauragnų v.
Paltas Tauragnų
Valdytojas Žilėno Rukšėnai
gvy. Kalvių km. Tauragnų v.
Paltas Tauragnų
Artimiausias kelias paminklai pasiekiami
Utena Tauragnų

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6152731,66; y-614319,21.

0 100 200 m
— automobiliu pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis — seniūnijų ribos — Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m.

KAMŠOS PILIAKALNIS (BARSUKALNIS)

Žmonės kalba, kad ant kalno buvusi pagonių bažnyčia... Sako, ten vis kažkas dunda – esą ginklai užkasti.

Lietuvių tautosakos rankraštyno rinkiniai, LTR (š), 5060(49).

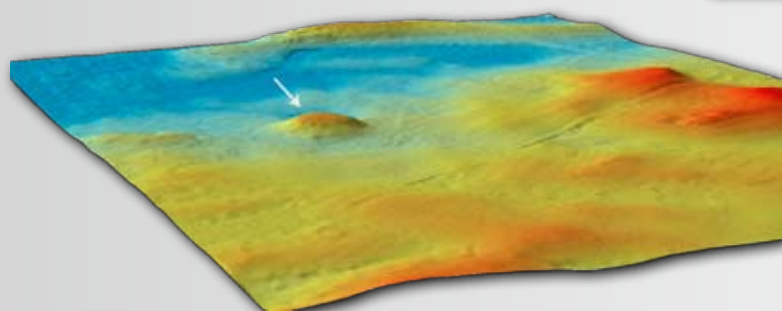
Aprašymas. Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje. Aikštelė ovali, pailga šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi, 20x35 m dydžio. Šlaitai 5–6 m aukščio, dirbtinai pastatinti, juose yra terasa. Piliakalnis apardytas ariant.

Šalia piliakalnio buvusi papėdės gyvenvietė. Joje rasta brūkšniuotosios keramikos.

Datuojamas I t-mečio pradžia.

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m.

Lokalizacija. Piliakalnis yra už Kamšos kaimo pietvakarinės ribos, Kuktiškių girininkijos 734 kvartale, Žiezdrų kraštovaizdžio draustinio teritorijoje. Pasiekiamas Tauragnų–Lamėsto keliu pavažiavus 2,4 km, pasukus į dešinę, pavažiavus 400 m ir paėjus lauku į dešinę 150 m.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1970 m.

[illegible]

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6144173,65; y-615152,5.

© UAB Hiti-Baltis, 2014; ORTIOLT © Nacionalinė Žemės ūkio tarnyba prie ŽŪK 2012-2013

0 100 200 m — automobiliu pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos ▲ Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m.

KLYKIŲ PILIAKALNIS

„Ant piliakalnio buvusi bažnyčia, o vėliau nuėjus per žemes, ir po to gasdindavę...“

VAK (š), b. 60, p. 77.

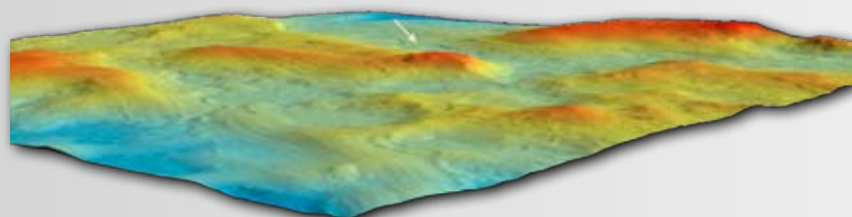
Aprašymas. Piliakalnis įrengtas aukštumos kyšulyje. Aikštelė keturkampė, pailga šiaurės–pietų kryptimi, 39x46 m dydžio, iškiliu viduriu. Iš šiaurės ir rytų pusių piliakalnį juosia pelkėtas bevardis upelis. Upelio pusėje kalno šlaitai statūs, 10 m aukščio. Pietinėje pusėje pylimais ir grioviu nuo piliakalnio atskirta papėdės gyvenvietė, užimanti 1 ha.

Datuojamas I t-mečiu.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1952 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš rytų pusės.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Klykių kaimo šiauriniame pakraštyje, Balčių girininkijos 445 kvartale. Pasiekiamas Klykių–Vilkablauzdės keliu pavažiavus 120 m, pasukus į kairę ir vėl pavažiavus 120 m, pasukus į dešinę ir keliuku nuvažiavus 300 m, paėjus į dešinę palei tvenkinį 100 m ir pasukus į kairę lygiagrečiai keliui per lauką už 150 m.

Piliakalnis iš pietų pusės 1973 m.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m.

[illegible]

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6150916,5; y-611899.

0 100 200 m — automobiliu pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos ▲ Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnio prieigos iš pietvakarių pusės 2017 m.

PAPIRČIŲ PILIAKALNIS (KAMŠOS, PAPILIAKALNIO, PILIAKALNIO, DOVYDO KALNAS, MAJOKAS)

„Mūsų parapijoje yra pilekalnis, kurs senovėje buvo kaip kad ugnies telegrafas duoti žinią apygardai apie prisiartinantį priešininką: jis augščiausias visoje Kauno gub. punktas.“

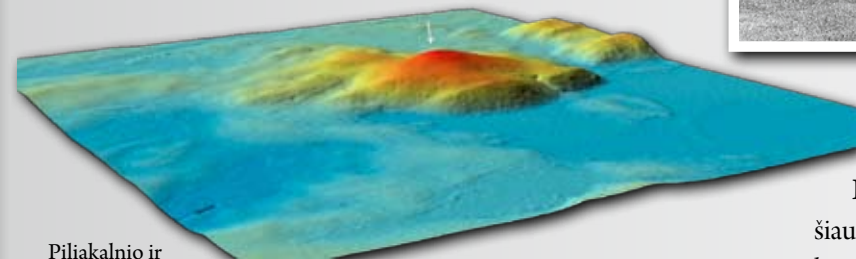
Šnapštys-Margalis, 1910 m.

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas vienoje aukščiausių apylinkėje kalvų (viršūnė 245,9 m virš jūros lygio). Aikštelė ovali, pailga šiaurės–pietų kryptimi, 50x40 m dydžio. Šiaurinis jos kraštas iškylus. Šlaitai vietomis statūs, kitur – nuožulnūs, su natūraliomis terasomis. Vakarinis šlaitas dirbtinai pastatintas. Piliakalnio aikštelėje rastos trinamosios girtos.

Datuojamas I t-mečio pr. Kr. antrąja puse – I t-mečio pradžia.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1963 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš pietvakarių pusės.

Piliakalnio aikštelėje buvusios girtos (vietinio gyventojų V. Daunoravičiaus 2017 m. perduotos į UKM).

Lokalizacija. Piliakalnis yra Papirčių kaimo šiauriniame pakraštyje, Kuktiškių girininkijos 667 kvartale, Žiezdrų kraštovaizdžio draustinio teritorijoje. Už 250 m į pietryčius yra pelkėjantis Piliakalnio ežeras. Pasiiekiamas iš Tauragnų–Kuktiškių kelio pasukus į kairę Maleckazemio link, pavažiavus 900 m ir Maleckazemyje vėl pasukus į kairę, pavažiavus 2,9 km iki išsišakojimo į lauko keliuką, juo paėjus 250 m ir pasukus miško link į kairę už 200 m.

Žinios iš 218 ... Uspov... apskritis 114

LIETUVOS ŽEMES VARDYNAS

Surasė:

193. 5. m. ... grūdžių ... mėn.

Lipku p. ... -los

Atominaitė Paulina mokytojas-a

Skilvies Nr.

1. 16.

2b. Piliakalnis, Lysinos.

6. Ž.k.

7. Kalnas.

8. Smėlis.

9. 280m. aukšt., Pl. 7 ha.

10. Į rytus nuo Papirčių.

13. Pasakoja, kad buvęs karas švedų su rusais, tai kareiviai bijodami prieš pakeš 6 statinėles aukso netoli šiuo kelio ant to piliakalnio, bet žmonės niekas neatsimena to šiuo kelio, kurioje vietoje. buvęs, nei pinigų randa.

Žem. kart. kart. Papirčių km

Atominaitė Paulina mokytojas-a

18.05.1939 Nr. 3859

VAK 1935 m. anketa.

Paminklo Nr. 145

Rėšas

Staciūnas

Vieno žmonių vardas

Vieno žmonių tradicijos ir patalpinimai

Vieno žmonių tradicijos ir patalpinimai

Žinios apie radinius

Paminklo būklė

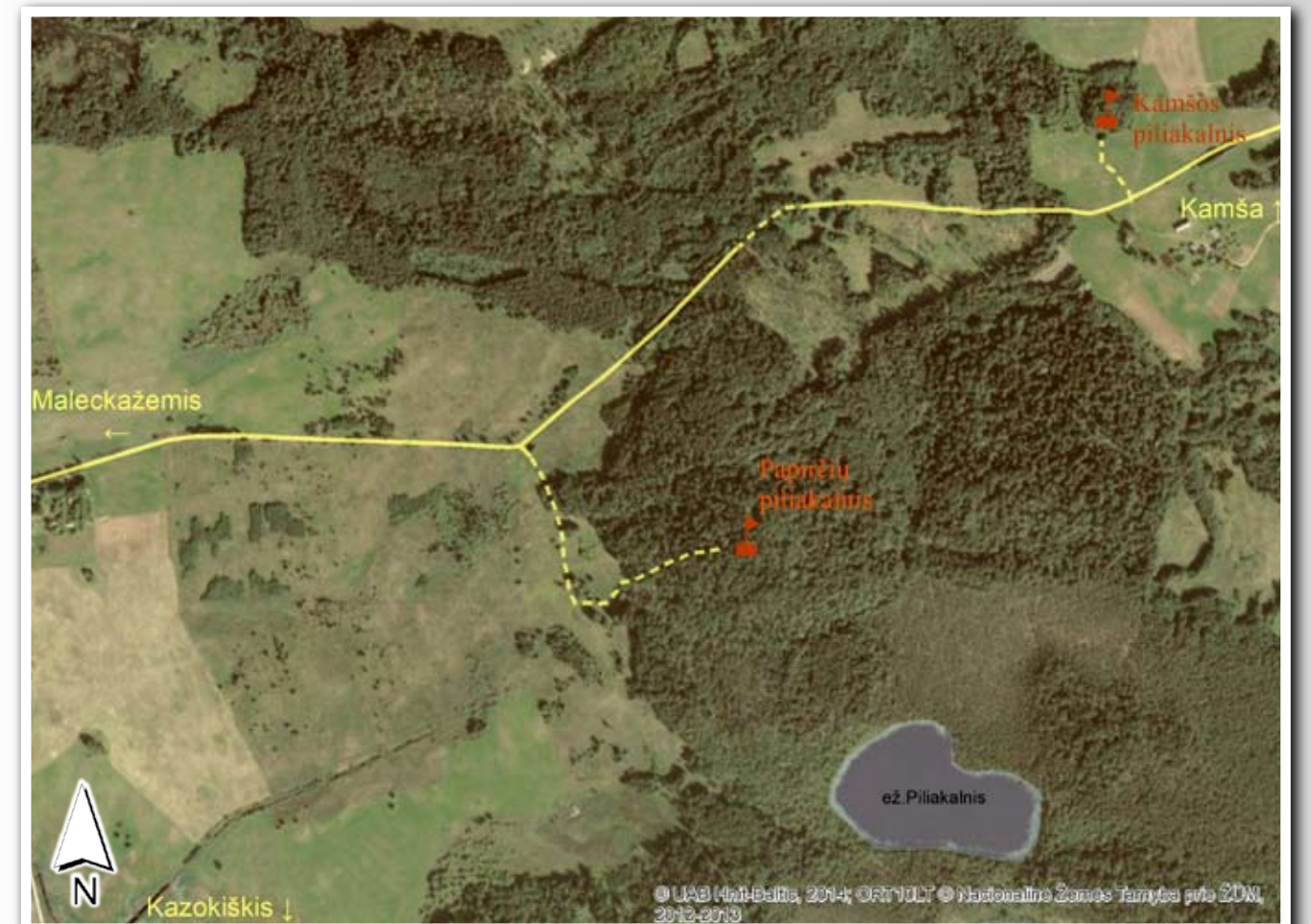
Paminklo apsauga

Reg. Nr.

Kai daroma paminklo apsauga

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6143500,28; y-614584,62.

0 100 200 m

— automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis — seniūnijų ribos — Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnio aikštelė iš pietų pusės 2017 m.

RUKŠĖNŲ PILIAKALNIS

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje, juosiamoje daubų ir pelkės. Aikštelė ovali, pailga šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi, 25x15 m dydžio. Šiaurinis šlaitas 10 m aukščio, status. Kiti – žemesni ir nuolaidesni. Šlaituose išlikusios terasos, griovio ir pylimų liekanos. Apardytas arimų, duobių, išvirtusių medžių šaknų.

XX a. II pusėje piliakalnį bekasinėdami vietiniai vaikai aptiko degusių akmenų.

Datuojamas I t-mečiu.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m.

Piliakalnio aplinka 2017 m.

Lokalizacija. Piliakalnis yra į šiaurės rytus nuo Rukšėnų kaimo, Balčių girininkijos 424 kvartale. Pasiekimas Jotaučių–Sirvydžių keliu, nuo Rukšėnų–Musteikių sankryžos pavažiavus 700 m, pasukus į kairę ir keliuku nuvažiavus 700 m, dešinėje pusėje.

Žinios iš *282* Utenos apskrities
 LIETUVOS ŽEMĖS VARDYNAS *spitvėnų m.* Tauragnų valsčius
 Surašė: Rukšėnų km.
 193.5.m...birželio.....mėn.
 Rajorų, Pr.....m-los
 Mikalanskas, Jozas.....mokytojas-a
 Skilties Nr.
 1. 35.
 2b. Piliakalnis.
 6. Ž.k.
 7. Kalnas.
 8. Aukštas, apaugęs krūmais.
 9. Apie 0,5 ha.
 10. Nuo kaimo į vasaros rytus.

Žiūr. kart. kart. Rukšėnų km.

VAK 1935 m. anketa.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6155053,05; y-616065,08.

0 100 200 m — automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnio aikštelė iš šiaurės vakarų pusės 2017 m.

SĖLOS PILIAKALNIS

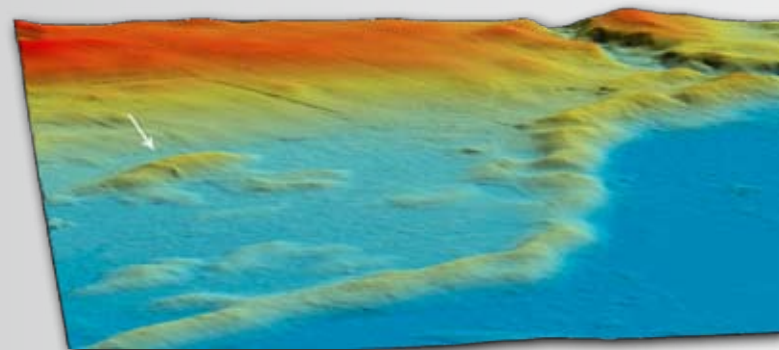
Aprašymas. Piliakalnis įrengtas pelkių juosiamoje kalvoje. Aikštelė ovali, pailga pietryčių–šiaurės vakarų kryptimi, 60x17 m dydžio. Joje pastebėtas kultūrinis sluoksnis. Pietrytiniame aikštelės gale supiltas pylimas. Žemiau pylimo šlaite yra terasa. Šlaitai statūs, 9 m aukščio. Piliakalnis apardytas arimų.

Datuojamas I t-mečiu.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1963 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės rytų pusės.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Sėlės kaimo šiaurrietiniame pakraštyje, Minčiagirės girininkijos 2712 kvartale, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje, 350 m į pietvakarius nuo Tauragnų ežero pietinio kranto. Pasiekiamas iš Tauragnų–Kirdeikių kelio Sėlės kaimo centre pasukus kairiau, pavažiavus 700 m, pasukus į kairę ir pavažiavus 800 m iki posūkio į sodybą dešinėje, pavažiavus iki jos 150 m ir paėjus tiesiai (į šiaurės rytus) lauku ir mišku 200 m.

Piliakalnis iš pietryčių pusės 1964 m.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1963 m.

Žinios iš 223 Utenos apskritis
LITUOVOS ŽEMĖS VARDYNAS Tauragnų valsčius
Suraše: Sėlės km.
193.5.m. mėn.
Sėlės. pr. m-los
Rusgas. Valerijonas. mokytojas-a
Skilties Nr.
1. 233.
2b. Piliakalnis.
6. Ž.k.
7. Pailgas kalnas.
8. Juodžemis su žvyru, tarp balų.
9. Apie 8m. aukščio, 130m. ilgio.
10. Skl. 17, 18. Schem. Nr. 77.
12. Viršūnė neaiškia. Vakarių šonas žemai ariamas.
14. Pailgas, kryptis iš šiaurės į pietus. Apie 140m. ilgio, apie 50m. skersm. Pietinė dalis apie 30m. ilgio žemėnė, turi apie 6m. aukščio; šiaurinė dalis apie 110m. ilgio aukštesnė ir turi apie 8m. aukščio. Supa balos. Iš vakarų pusės siauras balos ruožas, toliau lėtai aukštėjanti aukštuma.

VAK 1935 m. anketa.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6145112,99; y-620628,32.

0 100 200 m
— automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis — seniūnijų ribos — Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis ir apylinkės 2017 m.

ŠEIMATIES PILIAKALNIS (BATARĖJA)

Žmonės kalbėjo, kad piliakalnyje buvusi apipilta kariuomenės dalis... VAK (š), b. 60, p. 223.

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas kalvoje, apsuptoje Žiežulnio ežero, daubų ir griovių. Aikštelė ovali, pailga šiaurės vakarų–pietryčių kryptimi, 10x36 m dydžio. Šlaitai iki 10 m aukščio, statūs, su terasomis. Aikštelės galuose suformuoti pylimai ir grioviai.

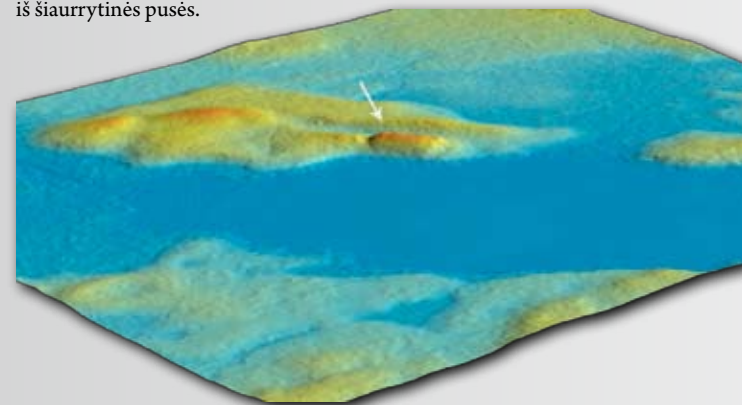
Į pietryčius nuo piliakalnio buvusioje papėdės gyvenvietės teritorijoje rasta geležies lydymo atliekų, lipdytų puodų šukių brūkšniuotu ir lygiu paviršiumi.

Datuojamas I t-mečiu – II t-mečio pradžia.

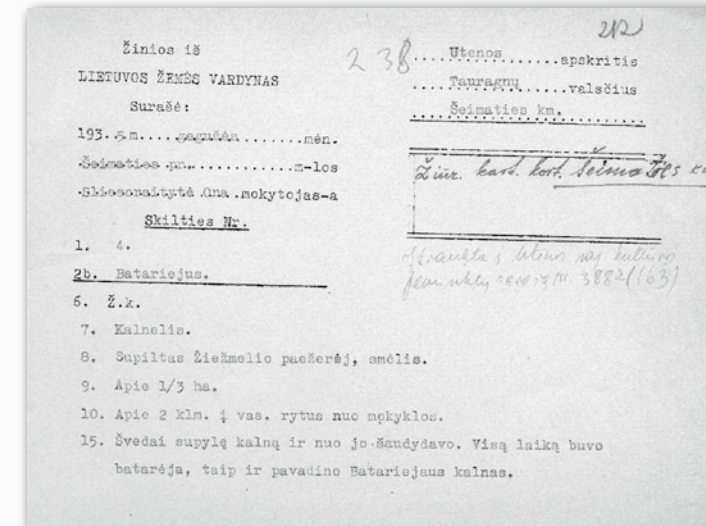

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1952 m.

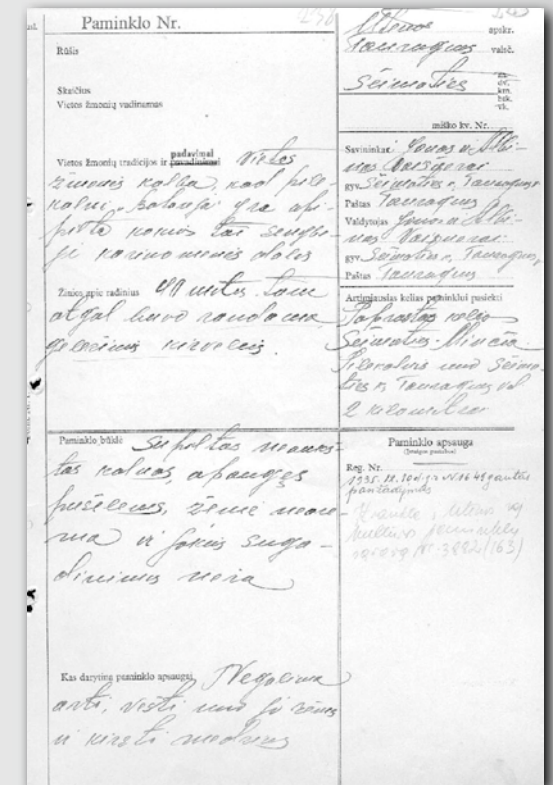
Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurietinės pusės.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Minčiagirės girininkijos 384 kvartale, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje, šalia Žiežulnio ežero pietvakarinio kranto. Pasiekiamas iš Tauragnų–Daunorių kelio Šeimatyje pasukus į dešinę – Žiežulnio g., pavažiavus 700 m ir pasukus į dešinę, pavažiavus miško keliuku iki antros sodybos 500 m, einant nuo jos senu apaugusiu keliuku į šiaurės rytus 900 m, priėjus ežerą, palei jį paėjus į dešinę 50 m.

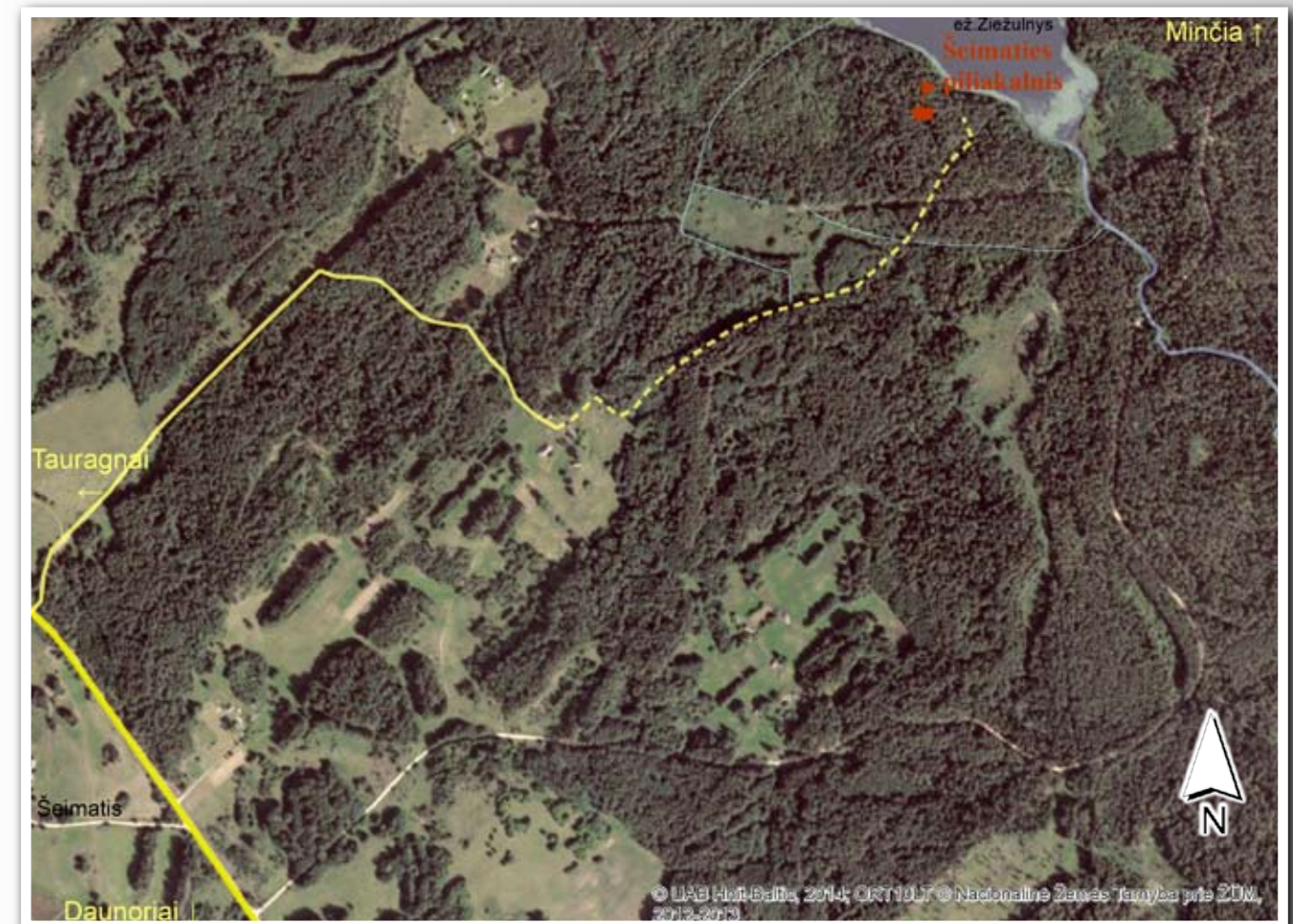

VAK 1935 m. anketa.

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6149359,6; y-623275,05.

0 100 200 m — automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš šiaurės pusės 2017 m.

TAURAGNŲ PILIAKALNIS

Pasakojama, kad seniau keliu tarp piliakalnio ir ežero prietaringesni ir bailesni vengdavo važiuoti. Baidydavosi arkliai, nusimadavo vežimo ratai, girdėdavosi bliovimas...

Tautavičius, 1970 m., p. 175-176.

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas pailgos kalvos viduryje, Šventės upelio kairiajame krante. Aikštelė keturkampė, pailga šiaurės–pietų kryptimi, 16x10 m dydžio. Jos galuose ir šlaituose suformuoti pylimai, skiriami griovių bei terasų. Šlaitai statūs, 10 m aukščio. Piliakalnis apardytas arimų, rytinis šlaitas nuslinkęs į upelį.

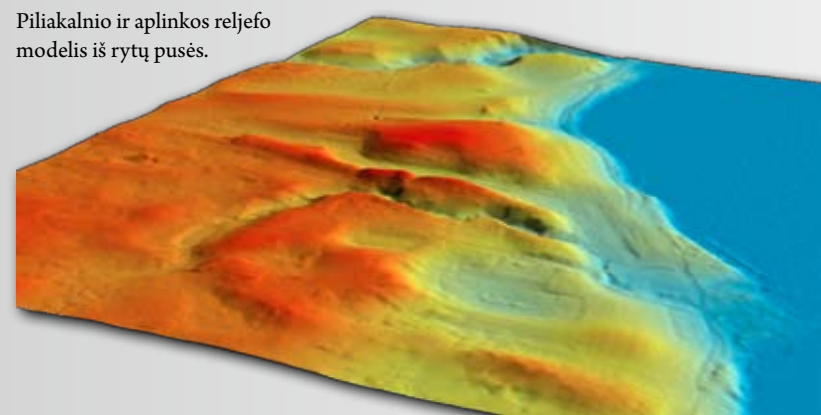
Šiaurinėje papėdėje buvusi gyvenvietė.

Piliakalnis datuojamas I-mečiu – II t-mečio pradžia.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1963 m.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš rytų pusės.

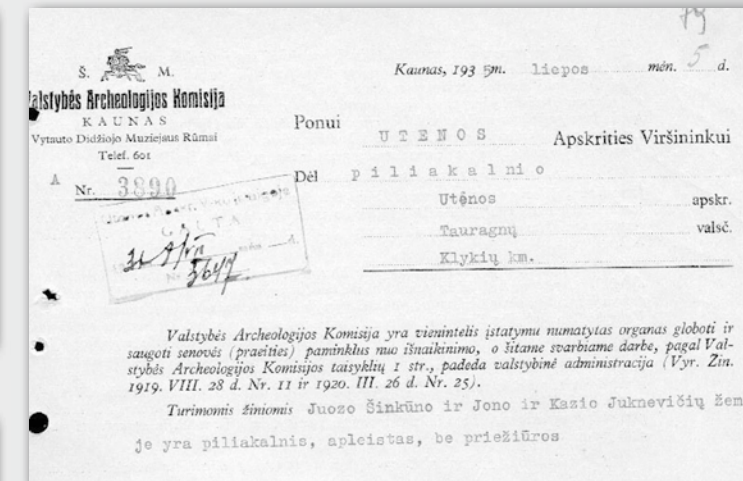
Lokalizacija. Piliakalnis yra 800 m į pietryčius nuo Tauragnų miestelio centro, 150 m į pietus nuo Tauragno ežero, Šventės upelio kairiajame krante, Minčiagirės girininkijos 2707 kvartale, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje. Pasiekiamas iš kelio Tauragnai–Kirdeikiai pasukus į kairę už 450 m nuo Lamėsto sankryžos ir pavažiavus 300 m, dešinėje keliuko pusėje.

Piliakalnis iš pietų pusės 1970 m.

Piliakalnis iš šiaurės rytų pusės 1963 m.

VAK 1935 m. pranešimas Apskritis viršininkui apie Tauragnų piliakalnį.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6146446,88; y-615829,92.

0 100 200 m — automobiliu pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis □ seniūnijų ribos Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš vakarų pusės 2017 m.

TAURAGNŲ PILIAKALNIS II

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas aukštos kyšulyje, kurį juosia Tauragno ežeras ir upelis, vietinių gyventojų vadinamas Rindeliupiu. Aikštelė ovali, 25x15 m dydžio, nelygi. Šiaur rytiniame jos krašte supiltas pylimas. Šlaitai 11-13 m aukščio, statūs. Aikštelė, šlaitai ir pylimas apardyti, dalis – nuslinkę į ežerą.

Upelio dešiniajame krante, prie pat Tauragno ežero, ant nedidelės terasos, buvusi senovės gyvenvietė. 2017 m. archeologinių tyrimų metu aptiktas sodybviets kultūrinis sluoksnis su akmenų konstrukcijomis, židinio, apdegusių medžių, kaulų liekanomis ir buities reikmenimis.

Piliakalnis ir gyvenvietė datuojami I t-mečio pabaiga – II t-mečio pradžia. Tačiau rastas titnaginis strėlės antgalis rodo, jog apylinkėse gyventa ir vėlyvuosiu akmens amžiaus laikotarpiu.

Apžiesta keramika iš upelio suplautų sluoksnių.

Archeologiniai tyrimai papėdės gyvenvietėje 2017 m.

Lokalizacija. Piliakalnis yra Tauragnų miestelyje, Tauragno ežero šiaurinėje pakrantėje, šalia įrengtos Tauragno slėnio poilsia vietės ir prieplaukos, upelio kairiajame krante, Minčiagirės girininkijos 2701 kvartale, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje. Pasiekiamas nuo Tauragnų miestelio centrinės sankryžos važiuojant Nacionalinio parko gatve, už 350 m pasukus į dešinę – automobilių stovėjimo aikštelę, nulipus laiptais žemyn į poilsia vietę, upelio kairėje pusėje.

Peilis, žvangutis, strėlės antgalis ir lipdytų puodų šukės iš papėdės gyvenvietės.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6146783,87; y-615508,77.

0 100 200 m — automobilių pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis — seniūnijų ribos — Tauragnų seniūnijos piliakalniai

Piliakalnis iš šiaurės vakarų pusės 2015 m.

TAURAPILIO PILIAKALNIS

„Apie tą tai Taurapilį girdime daug pasakojimų, kurie nėra nepamatuoti. Ant šito kalno seniaus buvus pilis-tvirtovė. D. Kunigaikštis Vytautas čia pastatė bažnyčią <...>. Senieji žmonės girdėję iš savo senelių, kad skersai ežero vaikščiodavęs anuomet plaustas. Netaip dar senai vieno ūkininko sodyboje buvo ženklas mūrinių pamatų, kurie liudiję, kad ten senovėje turėjo būti koplyčia. Paties Taurapilio, matomai, senovėje būta apsupto aplinkui vandens, bet girioms išnykus ir vandeniui sumažėjus, jis iš sodžiaus pusės šiandieną sausa pėda prieinamas. Turi būti čia ir laidodavos...“.

Šnapštys-Margalis J., 1910 m.

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje. Šiaurinę jo pusę skalauja Tauragno ežeras, iš kitų pusių juosia iškastas griovys. Aikštelė trapecijos formos, 90x14–22 m dydžio. Vakariniame jos gale supiltas pylimas. Centrinė dalis suardyta duobių. Šlaitai siekia 14 m aukštį, statūs. Šiaurinėje pusėje dalis šlaito ir aikštelės nuslinkę į ežerą.

Manoma, kad viduramžiais ant piliakalnio stovėjusi Tauragnų pilis. Rašytiniai šaltiniai byloja, kad XIV a. ją ne kartą niokojo Livonijos ordino kariuomenė, o po 1433 m. puolimo pilis ir piliakalnis buvo galutinai apleisti.

Aplink piliakalnį, papėdėje, buvusi gyvenvietė, juosiamą dabar užslinkusio gynybinio griovio ir pylimo. Į pietryčius nuo piliakalnio buvo pilkapynas, kurio tyrinėjimus 1970–1971 m. vykdė A. Tautavičius (Tautavičius, 2005).

2012–2013 m. Klaipėdos universiteto mokslininkų vykdyti archeologiniai tyrinėjimai Taurapilio piliakalnyje ir jo aplinkoje atskleidė, kad gyventa šioje vietoje nuo I t-mėčio iki pat pilies sunaikinimo.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės apie 1960 m. Aut. R. Mačienė. Asmeninis archyvas.

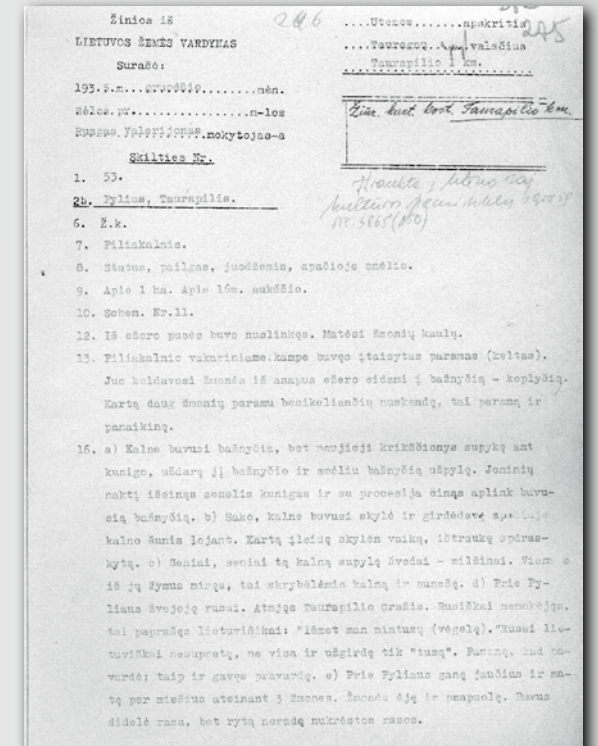
Lokalizacija. Piliakalnis yra Taurapilio kaimo šiaurinėje pakraštyje, Tauragno ežero pietiniame krante, ties Stučių kaimu, kitoje ežero pusėje, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje. Pasiekiamas iš kelio Tauragnai–Kirdeikiai, sekant nuorodą į piliakalnį ties Šimkūnų kaimu.

Taurapilio griovys iš pietų pusės 1963 m.

Geomagnetinių Taurapilio tyrimų rezultatai 2012 m.

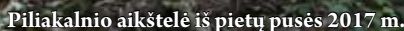

VAK 1935 m. anketa.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6147467,77; y-618237,24.

0 100 200 m — automobilio pravažiuojamas kelias — kelias pėsčiomis — seniūnijų ribos Tauragnų seniūnijos piliakalniai

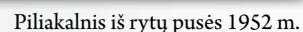
ŪDRIŠKIŲ, PILIAKALNIS (URVIŠKIŲ, RŪGŠTELIŠKIO, VILKIŠKĖS PILIAKALNIS, PINIGINIS KALNAS)

Aprašymas. Piliakalnis įrengtas kalnuotoje vietovėje, atskiroje kalvoje. Aikštelė keturkampė, pailga šiaurės–piečių kryptimi, 8x15 m dydžio, joje iškasinėtos duobės. Šlaitai statūs, iki 22 m aukščio. Šlaituose – 5 terasos.

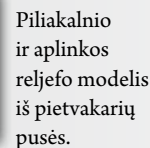
Datuojamas I t-mečio pradžia.

1934 m. Leonas Dainys užrašė: „Apie tą kalną yra tokie pasakojimai: dar prieš baudžiavos panaikinimą 1864 metais buvo ta žemė, kur dabar yra kalnas bendra (valdiška). Tuo laiku ten gyveno nežinia koks bajoras ar šiaip ponas. Tas ponas jau numanydamas, kad greitai bus panaikinta baudžiava, suvarė 12 žmonių ir jie kasė griovius nuo balandžio 23 d. iki lapkričio 1 dienos. Kai buvo jau iškastos tam tikros vietos paslėptiems daiktams, tada tas ponas atvežė aukso, sidabro, pinigų labai dideles skrynias, paskui šakučių, peilius ir šiaip daug brangių daiktų. Sudėjus visus daiktus į duobes, buvo užkasama ir supiltas pylimas. Taip pasidarė tas kalnas...“.

VAK (š), b. 60, p. 261–262.

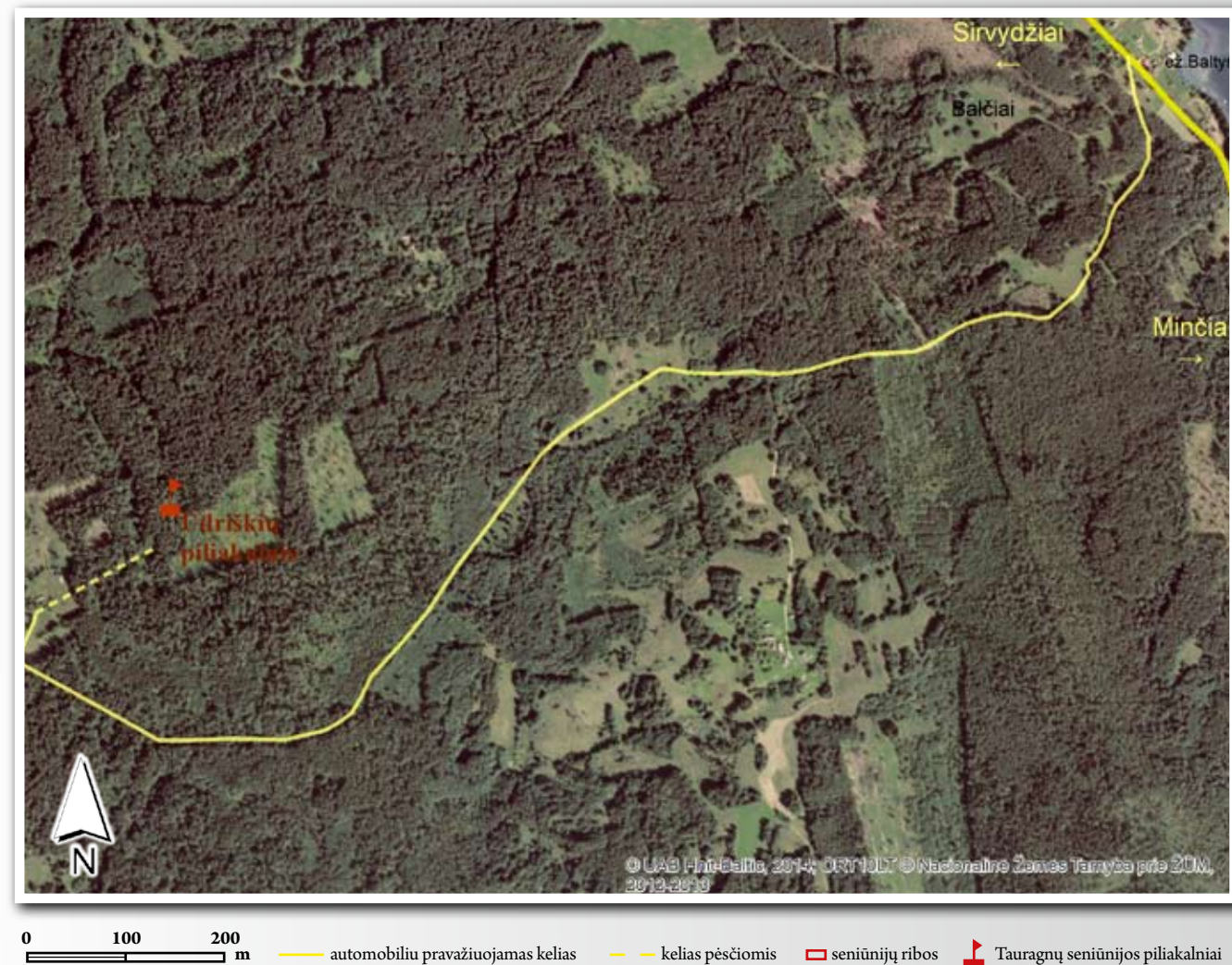
Lokalizacija. Piliakalnis yra 2 km į pietvakarius nuo Balčių kaimo, miškingoje vietovėje, Balčių girininkijos 90 kvartale, netoli apleistų Urviškių, Vilkiškių, Ūdriškių sodybviečių. Pasiekiamas iš kelio Sirvydžiai–Minčia, Balčiuose pasukus į dešinę antru didesniu keliuku Urviškių link, pavažiavus 2,4 km laikantis dešinės iki apleistos sodybos, nuo jos mišku paėjus šiaurės rytų kryptimi 300 m.

VAK 1935 m. anketa.

VAK 1935 m. paminklo aprašas.

Piliakalnio koordinatės LKS -94 sistemoje: x-6151512,86; y-619460,37.

ILIUSTRACIJŲ AUTORIAI IR ŠALTINIAI

Piliakalniai Rytų Lietuvoje

Pav. 1. Narkūnų įtvirtintos brūkšniuotosios keramikos kultūros gyvenvietės rekonstrukcija. Pagal R. Volkaite-Kulikauskienę, dailininkas Gintaras Čičiurka. Prieiga per internetą: <http://viduramziu.istorija.net/pilys/narkunai.htm> (žiūrėta 2017-10-05).

Pav. 2. Aukštadvario piliakalnio gynybinės sienos rekonstrukcija. Pagal V. Daugudį, architektas S. Lasavickas. Prieiga per internetą: <http://viduramziu.istorija.net/pilys/aukstadvaris.htm> (žiūrėta 2017-10-05).

Pav. 3. Šeimyniškėlių piliakalnio medinės pilies rekonstrukcija. Pagal G. Zabiėlą, architektas V. Kavaliauskas. Prieiga per internetą: <https://www.europeana.eu/portal/de/record/2058604/1564.html> (žiūrėta 2017-10-05).

Pav. 4. Taurapilio piliakalnio piešinys. Piešė J. Valiulienė 2017 m. konkursui „Tauragnų piliakalnių paslaptys“. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Tauragnų seniūnijos piliakalnių pažinimas

Pav. 5. 1928 m. archeologinio Lietuvos žemėlapis ištrauka. Sudarytojas P. Tarasenska (Tarasenska, 1928). Prieiga per internetą: http://www.maps4u.lt/lt/includes/siuntiniai/Z/Piliakalniai_Tarasenska_1928.htm (žiūrėta 2017-11-02).

Pav. 6. Valstybinės archeologijos komisijos pranešimas Apskritis viršininkui apie Klykių piliakalnį. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 79.

Pav. 7. Archeologiniai tyrimai Taurapilio piliakalnio aplinkoje 2012 m. Aut. G. Zabiela (Stankevičiūtė ir kt., 2013, p. 118).

Pav. 8. Taurapilio piliakalnio ir gyvenvietės tyrimų kalamuoju zonu planas. Aut. S. Messal (Stankevičiūtė ir kt., 2013, p. 118).

Pav. 9. Archeologiniai tyrimai Tauragnų piliakalnio II papėdės gyvenvietėje 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Tauragnų seniūnijos piliakalnių žemėlapis. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Antabaltės piliakalnis

Piliakalnis ir apylinkės 2017 m. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4118.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 7.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Jonaukos (Lukošiūnų) piliakalnis

Piliakalnis iš rytų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietryčių pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės vakarų pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 60.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Kalvių piliakalnis

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1970 m. Aut. V. Daugudis. LII archyvas, f. 1, neg. Nr. 24700.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš rytų pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 65.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 67.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Kamšos piliakalnis (Barsukalnis)

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš pietvakarių pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1970 m. Aut. V. Daugudis. LII archyvas, f. 1, neg. Nr. 40783/84.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 85.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Klykių piliakalnis

Piliakalnis iš pietų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1952 m. Aut. nežinomas. UKM archyvas.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės vakarų pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietų pusės 1973 m. Aut. nežinomas. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 5780.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 77.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Papirčių piliakalnis (Kamšos, Papiliakalnio, Piliakalnio, Dovydo kalnas, Majokas)

Piliakalnio prieigos iš pietvakarių pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš vakarų pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4096.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš pietvakarių pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnio aikštelėje buvusios girtos (pil. V. Daunoravičiaus 2017 m. perduotos UKM). Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 114.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 115.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Rukšėnų piliakalnis

Piliakalnio aikštelė iš pietų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnio aplinka 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 137.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Sėlos piliakalnis

Piliakalnio aikštelė iš šiaurės vakarų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietryčių pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4552.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurės rytų pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietryčių pusės 1964 m. Aut. E. Gasiulis. UKM archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4553.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 143.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Šeimaties piliakalnis (Batarėja)

Piliakalnis ir apylinkės 2017 m. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1952 m. Aut. Gaizutis. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 233.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš šiaurietinės pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 212.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 223.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Tauragnų piliakalnis I

Piliakalnis iš šiaurės pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4543.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš rytų pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš šiaurės rytų pusės 1963 m. Aut.

A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4542.

VAK 1935 m. pranešimas Apskritis viršininkui apie Tauragnų piliakalnį. KPC archyvas, b. 60, p. 270.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Tauragnų piliakalnis II

Piliakalnis iš vakarų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Archeologiniai tyrimai papėdės gyvenvietėje 2017 m. Apžiesta keramika iš upelio suplautų sluoksnių. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Peilis, žvanguotis, strėlės antgalis ir lipdytų puodų šukės iš papėdės gyvenvietės. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Taurapilio piliakalnis

Piliakalnis iš šiaurės vakarų pusės 2015 m. Aut. A. Danauskas. Asmeninis archyvas.

Piliakalnis iš pietvakarių pusės apie 1960 m. Aut. R. Mačienė. Asmeninis archyvas.

Taurapilio griovys iš pietų pusės 1963 m. Aut. A. Kubilius. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 4547.

Geomagnetinių Taurapilio tyrimų rezultatai 2012 m. S. Messal brėžinys. Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais. Vilnius, 2013, p. 116.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Balčiūnas J., 1980š – 1980 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Utenos rajone ataskaita. LII, f. 1, b. 2242.

Baliulis A., 2005 – Iš Tauragnų praeities // Tauragnai. (Lietuvos valsčiai. Kn.12). Vilnius, 2005, p. 174-206.

Buračas B., 1933 – Tauragnai ir jų apylinkės // Mūsų Vilnius. 1933, Nr. 15/16.

Daunys S., 1937 – Taurapis // Lietuvos aidas. 1937, liepos 31 (Nr. 341).

Grigalavičienė E., 1995 – Žalvario ir ankstyvasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1995.

Kulikauskas P., Zabiela G., 1999 – Lietuvos archeologijos istorija (iki 1945 m.). Vilnius, 1999.

Kultūros..., 1998 – Kultūros paminklų enciklopedija: Rytų Lietuva. Vilnius, 1998, t. 2.

Latvis H.; Vartbergė H. – Livonijos kronikos. Vilnius, 1991.

Lietuvos TSR..., 1975 – Lietuvos TSR archeologijos atlasas: piliakalniai. Vilnius, 1975, t. 2.

LTR (š) – Lietuvių tautosakos rankraštyno rinkiniai, LTR 5060(49).

Stankevičiūtė E., Messal S., Zabiela G., 2013 – Taurapilio piliakalnio papėdės gyvenvie-

tė // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais. Vilnius, 2013, p. 115-121.

Šnapštys-Margalis J., 1910 – Mūsų piliakalniai // Viltis, 1910, lapkričio 10.

Tarasenska P., 1928 – Lietuvos archeologijos medžiaga. Kaunas, 1928.

Tauragnai, 1905 – /V.S./ Lietuvių laikraštis (Peterburgas). 1905, Nr. 39.

Tauragnai, 1905 – /V.S./ Lietuvių laikraštis (Peterburgas). 1905, Nr. 50.

Tautavičius A., 1970š – 1970 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos ataskaita (Anykščių, Rokiškio, Molėtų, Širvintų, Ukmergės ir Utenos raj. bei papildomi duomenys apie kai kuriuos paminklus) /Ukmergė/. LII, f. 1, b. 302.

Tautavičius A., 1977š – 1977 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos ataskaita (Anykščių, Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonuose) /Utena/. LII, f. 1, b. 548.

Tautavičius A., 1996 – Vidurinis geležies amžius Lietuvoje (V-IX a.). Vilnius, 1996.

Tautavičius A., 2005 – Taurapilio „kuni-gaikščio“ kapas // Tauragnai. (Lietuvos valsčiai. Kn.12). Vilnius, 2005, p. 121-152.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 275.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Ūdriškių piliakalnis (Urviškių, Rūgštelišio, Vilkiškės piliakalnis, Piniginis kalnas)

Piliakalnio aikštelė iš pietų pusės 2017 m. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Piliakalnis iš rytų pusės 1952 m. Aut. Gaizutis. KPC archyvas, f. 41, ap. 2, nr. 197.

Piliakalnio ir aplinkos reljefo modelis iš pietvakarių pusės. Aut. L. Tamulynas. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

VAK 1935 m. anketa. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 322.

VAK 1935 m. paminklo aprašas. KPC archyvas, f.1, ap. 1, b. 60, p. 322.

Piliakalnio situacijos planas. Sudarytoja D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

Viršelio nuotraukoje Taurapilio piliakalnis iš pietryčių pusės. Aut. D. Baltramiejūnaitė. VšĮ Archeologijos centro archyvas.

P. ????? 1935 m. laikraščio „Naujoji Romuva“ iškarpa. 1935 m., Nr. 16/17, p. 383.

VAK (š) – Valstybinės archeologijos komisijos medžiaga. Kultūros paveldo centro (toliau – KPC) archyvas, f.1, ap. 1, arba prieiga per internetą: <http://www.heritage.lt/info/vak.php> (žiūrėta 2017-10-05).

Zabiela G., 1985š – 1985 metų MMT žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Utenos rajone ataskaita /Utena/. LII, f. 1, b. 1376.

Zabiela G., 1995 – Lietuvos medinės pilys. Vilnius, 1995.

Zabiela G., 2005 – Atkasta Tauragnų apylinkių praeitis // Tauragnai. (Lietuvos valsčiai. Kn.12). Vilnius, 2005, p. 105-120.

Zabiela G., Baubonis Z., 2005 – Lietuvos piliakalniai: atlasas. Vilnius, 2005 t. 1, p. 7.

Zabiela G., Messal S., 2014 – Taurapilio piliakalnis ir gyvenvietė // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais. Vilnius, 2014 m., p. 124-126.

Покровский Ф. В., 1899 – Археологическая карта Ковенской губернии. Вильна, 1899.

Baltramiejūnaitė, Dovilė
Tauragnų krašto piliakalniai / Dovilė Baltramiejūnaitė. – Tauragnai: Všį Archeologijos centras, 2017.
– 44 p.: 88 iliustr.

ISBN 978-609-96001-0-9

Leidinyje pateikiama glausta, tačiau įvairiapusiška informacija apie Tauragnų seniūnijos piliakalnius – bendriausius jų išorinius požymius, lokalizaciją, piliakalnių pažinimo istoriją bei numanomas funkcijas .
Leidinyje parengtas Piliakalnių metams pažymėti ir skirtas visiems besidominties regioniniu kultūros paveldu.

Všį Archeologijos centras
Stučių g. 12, Tauragnai, LT-28315 Utenos r.
Telefonas: (8 698) 17858
Tinklapis: www.archeologijoscentras.lt
El. paštas: archeologijoscentras@gmail.com

